17 Οκτωβρίου 2014

“Τα δάκρυα” Αγίου Ιγνατίου Μπριαντσανίνωφ

Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Θεολογία και Ζωή / Ορθόδοξη πίστη

«Ένας αδελφός ρώτησε τον αββά Ποιμένα:
Τι να κάνω με τις αμαρτίες μου;
Του λέει ο Γέροντας:

Όποιος θέλει να λυτρωθεί από αμαρτίες, με τον κλαυθμό λυτρώνεται απ αὐτές. Και όποιος θέλει ν ἀποκτήσει αρετές, με τον κλαυθμό τις αποκτά. Γιατί το κλάμα είναι ο δρόμος που μας παρέδωσαν η Γραφή και οι Πατέρες μας, λέγοντας: “Κλάψτε! Γιατί άλλος δρόμος, εκτός απ αὐτόν, δεν υπάρχει”».

Τα δάκρυα είναι φυσικό αποτέλεσμα της πεσμένης ανθρωπίνης φύσεως. Πριν από την προπατορική πτώση, η φύση μας δεν γνώριζε τα δάκρυα. Γνώριζε μόνο την ολοκάθαρη απόλαυση της παραδείσιας μακαριότητας. Αλλά την έχασε αυτή τη μακαριότητα. Και της έμειναν τα δάκρυα ως έκφραση του πόθου της για τη μακαριότητα, ως μαρτυρία της πτώσεώς της, ως απόδειξη της παραδόσεώς της στην οργή του Θεού αλλά και ως ελπίδα της μελλοντικής επιστροφής της στην μακαριότητα. Αξιόπιστη είναι αυτή η ελπίδα, αφού το αίσθημα της συμπάθειας προς τον πλησίον δεν χάθηκε από τη φύση μας.

Αξιόπιστη είναι αυτή η ελπίδα, επειδή τη θλίψη για την απώλεια της ουράνιας

μακαριότητας δεν μπορεί να την αποδιώξει καμιά πρόσκαιρη απόλαυση. Παραμένοντας ανικανοποίητη η φύση μας, προσμένει ικανοποίηση. Στα δάκρυά της ζει μυστικά η παρηγοριά και το πένθος της η χαρά. Ο άνθρωπος, όποιαν επίγεια ευημερία κι αν απολαμβάνει, σ ὅποια ύψη δόξας κι αν βρίσκεται, σ ὅποιαν ευτυχία κι αν κολυμπά, συναντά και βιώνει στιγμές, ώρες και μέρες τέτοιες, που μη βρίσκοντας ανακούφιση σε καμιάν άλλη παρηγοριά, καταφεύγει σ αὐτήν που του προσφέρουν τα δάκρυα.

«Μακάριος είναι ο άνθρωπος», ο καθένας από μας που θα βρεθεί στη χώρα τούτη της εξορίας και της ταλαιπωρίας, στη χώρα της οδύνης και του θρήνου –τέτοια είναι από την αρχή της υπάρξεώς μας, τότε που, αμέσως μετά τη γέννησή μας, βγάζουμε την πρώτη θρηνητική κραυγή–, «μακάριος», λοιπόν, «είναι ο άνθρωπος που βρίσκει βοήθεια από Σένα», και η βοήθεια αυτή φανερώνεται με τα δάκρυα που έχει στην προσευχή του! Τέτοιες αόρατες πνευματικές «αναβάσεις αποφάσισε με την καρδιά του να κάνει», περνώντας από «την κοιλάδα του κλαυθμού», την επίγγεια ζωή, την οποία Εσύ όρισες για τη μετάνοια. «Και, βέβαια, ο Νομοθέτης θα του δώσει ευλογίες», το πένθος και τα δάκρυα. Καθαρίζοντας μ αὐτά την ψυχή του, «θα προχωράει, παίρνοντας συνέχεια καινούρια δύναμη, ώσπου να δει τον Θεό των θεών στη Σιών»1 με πνεύμα ετοιμασμένο για την υποδοχή Εκείνου με την ειλικρινή μετάνοια.
«Όσοι σπέρνουν με δάκρυα, θα θερίσουν με αγαλλίαση. Βαδίζοντας» στον στενό και γεμάτο θλίψεις δρόμο της επίγειας ζωής, σαν τους γεωργούς που πάνε στα χωράφια τους, «έσπερναν κλαίγοντας. Επιστρέφοντας,όμως, θα έρχονται με αγαλλίαση, κρατώντας τα δεμάτια τους»2.

Τα δάκρυα είναι χαρακτηριστικό της πεσμένης ανθρωπίνης φύσεως, είναι όπως και όλα τα άλλα χαρακτηριστικά της, δηλητηριασμένα με την αδυναμία της πτώσεως. Συμβαίνει να έχει κάποιος από τη φύση του ιδιαίτερη προδιάθεση προς τα δάκρυα. Έτσι, δακρύζει σε κάθε ευνοϊκή περίσταση. Τέτοια δάκρυα ονομάζονται φυσικά. Υπάρχουν, όμως, και δάκρυα αμαρτωλά. Είναι εκείνα που προέρχονται από εμπαθείς κινήσεις της ψυχής. Τέτοια δάκρυα πληθωρικά και εύκολα χύνουν οι άνθρωποι που είναι παραδομένοι σε κάθε λογής φιληδονία. Τέτοια δάκρυα χύνουν, επίσης, όσοι βρίσκονται στην πλάνη. Άφθονα δάκρυα, άλλωστε, οφείλονται σε κενοδοξία, σε υποκρισία, σε προσποίηση, σε ανθρωπαρέσκεια και σε κακότητα. Η τελευταία, όταν δεν έχει τη δύνατότητα να τελέσει ένα κακούργημα, να χύσει λ.χ. ανθρώπινο αίμα, τότε χύνει δάκρυα. Τέτοια ήταν τα δάκρυα του Νέρωνα, τον οποίο οι σύγχρονοί του χριστιανοί θεωρούσαν ως τον αντίχριστο, λόγω της σκληρότητάς του και της αποστροφής του προς τον χριστιανισμό. Φυσικά είναι τα δάκρυα της πικρίας. Όταν, όμως, η πίκρα έχει χαρακτήρα αμαρτωλό, τότε και τα δάρκυα της είναι αμαρτωλά. Σύμφωνα με τις νουθεσίες των αγίων Πατέρων, τόσο

τα φυσικά όσο και τα αμαρτωλά δάκρυα, μόλις αυτά εμφανίζονται, πρέπει να τα στρέφουμε σε θεάρεστα, σε πνευματικά, αλλάζοντας την αιτία τους. Να φέρνουμε, δηλαδή, στον νου μας τα αμαρτήματα που διαπράξαμε, τον αναπόφευκτο θάνατο που θα έρθει σε άδηλη ώρα, την κρίση του Θεού, και να κλαίμε γι αὐτές τις αιτίες3.

Τι θαυμαστό! Εκείνοι που από φυσική κλίση χύνουν ποτάμια τα δάκρυα, άκοπα, άσκοπα και ανώφελα, καθώς κι εκείνοι που τα χύνουν από κάποιαν αμαρτωλή παρόρμηση, όταν θα θελήσουν να κλάψουν θεάρεστα, διαπιστώνουν ότι μέσα τους υπάρχει μια ασυνήθηστη ξηρασία. Από τα μάτια τους δεν μπορεί να τρέξει ουτ ἕνα δάκρυ. Αυτό δείχνει ότι τα δάκρυα τα πνευματικά είναι θεϊκά δώρα. Και για να τ ἀποκτήσει κανείς, πρέπει πρώτα ν ἀποκτήσει τον φόβο του Θεού και τη μετάνοια.

Αιτία των δακρύων είναι η διαπίστωση και η συναίσθηση της αμαρτωλότητάς μας. «Τα μάτια μου βυθίστηκαν σε ποταμούς δακρύων, γιατί δεν τήρησα τον νόμο Σου», λέει ο άγιος προφήτης Δαβίδ4. Αιτία των δακρύων είναι η συναίσθηση της πνευματικής πτωχείας. Η πνευματική πτωχεία, όντας αυτή καθεαυτή μακαριότητα5, γεννά άλλη μακαριότητα, το πένθος6, που τρέφει, συντρέχει και δυναμώνει τη μητέρα του. «Δεν προέρχεται το πένθος από τα δάκρυα, αλλά τα δάκρυα από το πένθος», λέει ο όσιος Ιωάννης ο Προφήτης. «Αυτός που βρίσκεται συνεχώς ανάμεσα στους ανθρώπους, αν κόβει το θέλημά του και δεν εξετάζει τα πταίσματα των άλλων, αυτός αποκτά το πένθος. Και το πένθος τον βοηθάει να συγκεντρώνει τους λογισμούς του. Και όταν συναχθούν και ελεγχθούν οι λογισμοί, γεννούν την κατά Θεόν λύπη. Και η λύπη γεννά τα δάκρυα»7.

Τα δάκρυα, ως δώρο του Θεού, είναι γνώρισμα του θείου ελέους, όπως γράφει ο αββάς Ισαάκ ο Σύρος: «Τα δάκρυα, που παρουσιάζονται κατά την προσευχή, είναι σημείο του ελέους του Θεού, το οποίο αξιώθηκε η ψυχή με την μετάνοια της, και σημείο του ότι η μετάνοια έγινε δεκτή και άρχισε να εισέρχεται με τα δάκρυα στην πεδιάδα της καθαρότητας. Αν οι λογισμοί δεν απαλλαγούν από τα πρόσκαιρα πράγματα και δεν πετάξουν από πάνω τους την ελπίδα του κόσμου, αν δεν κινηθεί απ αὐτούς η περιφρόνηση για τον κόσμο και δεν αρχίσουν να ετοιμάζουν αγαθά εφόδια για την έξοδό τους απ αὐτόν τον κόσμο, αν δεν αρχίσουν να κινούνται στην ψυχή λογισμοί για τα εκεί πράγματα, τα μάτια δεν μπορούν να δακρύσουν»8.

Όποιος απέκτησε τη γνώση της αμαρτωλότητάς του, όποιος απέκτησε τον φόβο του Θεού, όποιος απέκτησε τα αισθήματα της μετάνοιας και του πένθους, πρέπει, με επιμελή προσευχή, να ζητήσει από τον Θεό το δώρο των δακρύων. Έτσι και η Ασχά, η κόρη του Χάλεβ, όταν παντρεύτηκε και πήγαινε στο σπίτι του συζύγου της καθισμένη σ ἕνα γαϊδουράκι, με στεναγμούς και λυγμούς άρχισε να παρακαλάει τον πατέρα της: «Με πάντρεψες στην κατάξερη γη του νότου! Δωσ μου, λοιπόν,

προίκα ένα ευλογημένο χωράφι, δωσ μου ένα που να είναι πλούσιο σε νερά!». Και ο Χάλεβ εκπλήρωσε την επιθυμία της κόρης του9. Οι άγιοι Πατέρες στο πρόσωπο της Ασχά βλέπουν την ψυχή, καθησμένη σαν σε γαϊδουράκι στις άλογες απαιτήσεις της σάρκας. Η ξερή γη συμβολίζει την πνευματική εργασία υπό την καθοδήγηση του φόβου του Θεού. Και το ότι με στεναγμούς και λυγμούς ζητούσε από τον πατέρα της γη πλούσια σε νερά, σημαίνει ότι πρέπει με στεναγμούς και πόνο καρδιάς να ζητάει κάθε ασκητής το χάρισμα των δακρύων από τον Θεό10.
Εκτός από την προσευχή, για να λάβουμε το χάρισμα των δακρύων, είναι απαραίτητος και ο προσωπικός μας αγώνας. Ο αγώνας αυτός και προηγείται των δακρύων αλλά και τα ακολουθεί. Ο αγώνας που προηγείται των δακρύων αποτελείται από τη διακριτική εγκράτεια τροφών και ποτών, τη διακριτική αγρυπνία, την ακτημοσύνη, την απομάκρυνσή της προσοχής μας απ ὅλα όσα μας περιβάλλουν και την αυτοσυγκέντρωση. Ο όσιος Ιωάννης ο Σιναΐτης γράφει: «Μετάνοια είναι η άλυπη στέρηση κάθε σωματικής παρηγοριάς»11. Ο προφήτης Δαβίδ περιγράφει την κατάσταση του ανθρώπου που πενθεί με τούτα τα λόγια: «Μαράθηκα σαν το χορτάρι και στέγνωσε η καρδιά μου, γιατί (από την πολλή θλίψη) ξέχασα να φάω και το ψωμί μου. Από τους γοερούς στεναγμούς μου τα κόκαλά μου κόλλησαν στο δέρμα μου. Κατάντησα σαν τον ερημικό πελεκάνο, έγινα σαν το νυχτοπούλι (που κρώζει πένθιμα) στα χαλάσματα. Άγρυπνος μένω, κι έγινα σαν το μοναχικό σπουργίτι πάνω στη στέγη. Με χλευάζουν ολημερίς οι εχθροί μου και ορκίζονται τώρα εναντίον μου όσοι άλλοτε με παίνευαν. Στάχτη αντί για ψωμί τρώω και το νερό, που πίνω, το ανακατεύω με τα δάκρυά μου»12.

Χωρίς να νεκρωθούμεγιά τον κόσμο, είναι αδύνατο να αποκτήσουμε πένθος και δάκρυα. Η απόκτησή τους είναι ανάλογη με τη νέκρωσή μας απέναντι στον κόσμο. Αγώνας για το πένθος και τα δάκρυα σημαίνει άσκηση βίας πάνω στον εαυτό μας γι αὐτά, αλλά και μεγαλόψυχη υπομονή στην ξηρασία, με την οποία πολλές φορές δοκιμάζεται ο μακάριος ασκητής. Μετά την ξηρασία, ωστόσο, ο υπομονετικός εργάτης της προσευχής πάντοτε αμείβεται με ποταμούς δακρύων. Όπως η γη, που για πολύ καιρό περίμενε τη βροχή και επιτέλους τη δέχτηκε πλούσια, έτσι και η καρδιά, που πρώτα καταπονήθηκε με την ξηρασία κι έπειτα αναζωογονήθηκε με τα δάκρυα, ξεχύνει πλήθος πνευματικών σκέψεων και αισθημάτων, όλων στολισμένων με το άνθος της ταπεινοφροσύνης.

Για να είναι καρποφόρα η εργασία του πένθους, απαιτούνται κάποιες προϋποθέσεις, οι ίδιες που απαιτούνται και για την εργασία της προσευχής, από την οποία είναι αδιαχώριστη. Όπως, λοιπόν, η προσευχή, έτσι και το πένθος χρειάζεται υπομονή και επιμονή. Όπως η προσευχή, έτσι και το πένθος χρειάζεται την καταβολή όχι μόνο ψυχικού αλλα και σωματικού κόπου, που συχνά επιφέρει εξάντληση. «Κουράστηκα από τους στεναγμούς μου· κάθε νύχτα λούζω το κρεβάτι

μου και βρέχω το στρώμα μου με τα δάκρυά μου»13. Η βία πάνω στον εαυτό μας και ο κόπος πρέπει να βρίσκονται σε συμμετρία με τις σωματικές μας δυνάμεις. Ο όσιος Νείλος Σόρσκι μακαρίζει το πένθος και τα δάκρυα, συμβουλεύοντάς μας: «Όποιος θέλει να ελευθερωθεί από τις αμαρτίες, θα ελευθερωθεί απ αὐτές με τον κλαυθμό· και όποιος θέλει να τις αποφύγει, με τον κλαυθμό τις αποφεύγει αυτός είναι ο δρόμος της μετάνοιας και ο καρπός της. Για κάθε πειρασμό, που μας βρίσκει, και για κάθε εχθρικό λογισμό πρέπει να κλαίμε μπροστά στην αγαθότητα του Θεού, για να μας βοηθήσει. Και θα μας αναπαύσει γρήγορα, αν προσευχηθούμε με επίγνωση»14. Και αυτός ο Όσιος, ωστόσο, αφού πρώτα μας χειραγωγεί στην εργασία του πένθους με τις νουθεσίες των οσίων Ιωάννου της Κλίμακος και Συμεών του Νέου Θεολόγου, καταθέτει την επιφυλακτικότητά του για την υπέρμετρη άσκηση, επιφυλακτικότητα που δανείζεται από τον αββά Ισαάκ τον Σύρο, λέγοντας: «Πρέπει να καταπονούμε το σώμα, φτάνει να μην το εξουθενώνουμε. Δεν είναι ωφέλιμο να παραβιάζουμε τις φυσικές του δυνάμεις. Γιατί, όταν αναγκάσεις το ασθενικό σώμα να κάνει έργα περισσότερα από τη δύναμή του, εισάγεις στην ψυχή σου σκοτισμό πάνω στον σκοτισμό και της επιβάλλεις μάλλον σύγχυση»15. Ωστόσο, όπως στην ισχυρή, έτσι και στην αδύνατη σωματική κράση είναι απαραίτητη κάποια βία, στα πλαίσια των δυνατοτήτων της. Το μέτρο αυτής της βίας εύκολα μπορεί κανείς να το προσδιορίσει με την πείρα.

Οι αδύναμοι πρέπει να οδηγούν τον εαυτό τους προς το πένθος και τα δάκρυα με προσευχή περισσότερο προσεκτική και να επιδιώκουν την απόκτηση του πνευματικού πένθους, με το οποίο χύνονται δάκρυα ήσυχα και προκαλείται καρδιακός πόνος ήπιος. Κάθε πνευματική εργασία, μολονότι αποτελεί δώρο του Θεού στον καθένα μας, χρειάζεται απαραίτητα και τη βία μας. Γιατί η βία είναι αποκάλυψη και μαρτυρία στην πράξη της αγαθής μας προαιρέσεως. Η βία είναι αναγκαία προπάντων, όταν,είτε από την ξεπεσμένη φύση μας είτε από την κακουργία των δαιμόνων, ξεσηκώνεται μέσα μας κάποια αμαρτωλή ροπή η ταραχή. Τότε επιβάλλεται η προφορά, με χαμηλή πάντως φωνή, θρηνητικών λόγων προσευχής. Ο σωματικός, μηχανικός, ηχηρός, βίαιος και αναγκαστός κλαυθμός δεν είναι κατάλληλος για τους αδύναμους ανθρώπους, γιατί ταλαιπωρεί το σώμα, καταντώντας το σε εξάντληση και ασθενικότητα. Αυτόν τον εξαντλητικό κλαυθμό τον παρομοιάζουν οι Πατέρες με τους πόνους της γυναίκας που γεννά16. Συνέπειά του είναι κάποτε-κάποτε η σημαντική εξασθένηση ακόμα και σθεναρών αγωνιστών. Στους μοναχούς ισχυρής σωματικής κράσεως είναι δυνατή και ωφέλιμη η άσκηση πιο έντονης βίας για το πένθος και τα δάκρυα. Αυτοί είναι καλό, ιδιαίτερα στην αρχή του αγώνα τους, προτού ν ἀποκτήσουν το πένθος του πνεύματος, να προφέρουν με θρηνητική φωνή τα λόγια της προσευχής. Μ αὐτόν τον τρόπο η ψυχή, που η μέθη της αμαρτίας την αποκοίμισε θανάσιμα, ξυπνά με τη φωνή του κλαυθμού και νιώθει το αίσθημα του πένθους. Έτσι έκλαιγε ο κραταιός

Δαβίδ. «Σαν βρουχητά έβγαλα στεναγμούς απ τήν καρδιά μου»17, λέει βρουχιόμουνα δηλαδή με τον θρήνο μου όπως το πληγωμένο λιοντάρι στην έρημο –φοβερή είναι η έκφραση της δυνάμεως, φοβερή και η έκφραση της θλίψεως.

Για την προφορική προσευχή και τον κλαυθμό είναι απαραίτητη η απομόνωση τουλάχιστο στο κελί. Αυτή η εργασία δεν έχει θέση ανάμεσα στους αδελφούς. Από τους βίους των αγίων Πατέρων μαθαίνουμε πως, όσοι απ αὐτούς είχαν τη δυνατότητα, ασκούνταν στον προσευχητικό κλαυθμό, που χωρίς να το θέλουν, ακουγόταν κάποτε και πίσω από τους τοίχους των κελιών τους, μολονότι με κάθε επιμέλεια φρόντιζαν να κρύβουν από τους ανθρώπους τη γνωστή μόνο στον Θεό πνευματική τους εργασία. Όπως τα συσσωρευμένα αέρια στην ατμόσφαιρα ξεσπούν σε βροντές και άφθονη βροχή, έτσι και τα συσσωρευμένα αισθήματα πένθους στην ψυχή ξεσπούν σε στεναγμούς και άφθονα δάκρυα. Αυτό συνέβαινε στον μοναχό, του οποίου την άσκηση περιγράφει ο αββάς Ισαάκ σ ἕναν Λόγο του18. Τις βροντές και τη βροχή τις ακολουθούν η καλοκαιριά και η γαλήνη. Η ψυχή που ανακουφίστηκε από τη θλίψη με τον θρήνο και δροσίστηκε με τα δάκρυα, γεύεται μια ξεχωριστή ηρεμία και ειρήνη, από τις οποίες, σαν οσμή αρωμάτων, αναδίνεται και ενεργείται η καθαρή προσευχή.

Είναι γενικά, ωφέλιμο το να γνωρίζουμε από την Αγία Γραφή και τα Πατερίκα έργα τους διάφορους τρόπους πνευματικής εργασίας, να τους δοκιμάζουμε και να διαλέγουμε όποιον ταιριάζει στα μέτρα μας. Οι άνθρωποι είναι πολύ διαφορετικοί ο ένας από τον άλλο, με ιδιότητες και ικανότητες ποικίλες. Έτσι, η ίδια πνευματική εργασία ενεργεί διαφορετικά σε κάθε αγωνιστή. Γι αὐτόν τον λόγο είναι απαραίτητη η πείρα. Ο Απόστολος συμβουλεύει: «Όλα να τα εξετάζετε και να κρατάτε ο,τι είναι χρήσιμο»19.

Το χάρισμα του πένθους και των δακρύων είναι ένα από τα πιο μεγάλα δώρα του Θεού σ ἐμᾶς, γιατί συμβάλλει καθοριστικά στη σωτηρία μας. Τα χαρίσματα της προφητείας, της διοράσεως, της θαυματουργίας και άλλα όμοια είναι γνωρίσματα ξεχωριστής ευαρεστήσεως του Θεού και θείας ευδοκίας, ενώ το χάρισμα της κατανύξεως και των δακρύων είναι γνώρισμα αποδοχής της μετάνοιας. Η λύπη της διάνοιας είναι τίμιο δώρο του Θεού. Όποιος την έχει και τη φυλάει όπως πρέπει, μοιάζει με άνθρωπο που έχει μέσα του κάτι το ιερό. «Οι σωματικές ασκήσεις χωρίς τη λύπη της διάνοιας είναι σαν ένα σώμα άψυχο»20.

Τα δάκρυα που χύνονται για τις αμαρτίες, στην αρχή είναι πικρά. Σιγά-σιγά τα πικρά δάκρυα αρχίζουν να ανακατώνονται με δάκρυα παρηγοριάς, που χαρίζουν ένα αίσθημα ιδιαίτερης ηρεμίας, πραότητας και ταπεινοφροσύνης. Με τον καιρό, ανάλογα με το μέγεθος της παρηγοριάς που δίνει ο Θεός, τα δάκρυα χάνουν την πικρία τους και αρχίζουν να αναβλύζουν από τα μάτια με λιγότερο πόνο η και

άπονα. Στην αρχή είναι λιγοστά και έρχονται σπάνια. Ύστερα, σταδιακά, έρχονται συχνότερα και γίνονται περισσότερα.

Όταν το χάρισμα της κατανύξεως και των δακρύων αυξηθεί μέσα μας με το έλεος του Θεού, τότε σταματά ο εσωτερικός πόλεμος, ηρεμούν οι λογισμοί και ενεργοποιείται ζωηρά η νοερά προσευχή, η προσευχή του πνεύματος, δίνοντας στην ψυχή πληρότητα και χαρά. Τότε αφαιρείται το κάλυμμα των παθών από τον νου και του αποκαλύπτεται η μυστική διδασκαλία του Χριστού. Τότε τα δάκρυα μεμιάς μετατρέπονται από πικρά σε γλυκά. Τότε στην καρδιά βλασταίνει η πνευματική παρηγοριά, που όμοιά της δεν υπάρχει ανάμεσα στις επίγειες χαρές και που είναι γνωστή μόνο σ ὅσους καταγίνονται στον προσευχητικό θρήνο και έχουν το χάρισμα των δακρύων21. Τότε πραγματοποιείται η υπόσχεση του Κυρίου: «Μακάριοι είναι όσοι πενθούν, γιατί αυτοί θα παρηγορηθούν»22. Τότε ο αγωνιστής απευθύνει στον εαυτό του την προτροπή και διαβεβαίωση του Αγίου Πνεύματος: «Ο Κύριος φυλάει (όσους είναι ταπεινοί σαν) τα νήπια. Εγώ ταπεινώθηκα (σαν νήπιο), και ο Κύριος μ ἔσωσε. Γύρνα πίσω, ψυχή μου, στην ανάπαυση (της θείας προστασίας), γιατί ο Κύριος σε ευεργέτησε. Λύτρωσε τη ζωή μου από τον θάνατο, τα μάτια μου από τα δάκρυα και τα πόδια μου από την πτώση»23. Τότε ο αγωνιστής, βλέποντας πως οι αμαρτωλοί λογισμοί και τα εμπαθή αισθήματα έχουν χάσει πια τη δύναμή τους και μάταια πασχίζουν να τον υποτάξουν και να τον επηρεάσουν, με θάρρος τους λέει: «Φύγετε μακριά μου όλοι όσοι δουλεύετε στην ανομία, γιατί ο Κύριος άκουσε το δυνατό μου κλάμα. Ο Κύριος άκουσε τη δέησή μου. Ο Κύριος δέχτηκε την προσευχή μου»24.

Ολοζώντανα εικονίζεται στους Θρήνους του προφήτη Ιερεμία η ψυχική κατάσταση του μοναχού, που είδε την πτώση της ανθρωπίνης φύσεως και δεν απατήθηκε από τις πλάνες του πρόσκαιρου τούτου κόσμου, αλλά έστρεψε τα μάτια της ψυχής του αποκλειστικά σ αὐτή την πτώση και παραδόθηκε σε απόλυτη μόνωση και βαρύ πένθος: «Μετά την αιχμαλωσία των Ισραηλιτών και την ερήμωση της Ιερουσαλήμ, ο Ιερεμίας κάθησε να κλάψει. Και θρήνησε τον θρήνο τούτο για την Ιερουσαλήμ»25. Είχε χαθεί κάθε ελπίδα παροχής βοήθειας στην Ιερουσαλήμ. Όλα πια ήταν μάταια. Ο θρήνος μόνο είχε απομείνει γι αὐτήν. Ο Ιερεμίας κήρυσσε, κήρυσσε ακατάπαυστα με τον προφητικό του λόγο. Όχι μόνο άνθρωποι δεν υπάρχουν, μα ούτε και κτίρια. Δεν απέμειναν παρά χαλάσματα. Ανάμεσά τους μπορούν ν ἀκούγονται μονάχα θρήνοι. Αλλά κι αυτούς ποιός τους καταλαβαίνει; Και γιατί να νοιάζεται κανείς, αν τους καταλαβαίνει κάποιος; Έτσι ακφράζει ο Προφήτης τη βαριά, την απέραντη θλίψη του. Τα θρηνητικά λόγια του από τα ερείπια αντηχούν στην έρημο. Θα τ ἀκούσει από τον ουρανό ο Θεός!

Σε τι θέση βρίσκεται ο Προφήτης! Ολομόναχος είναι ανάμεσα στα ατέλειωτα

χαλάσματα της πόλης. Ο μόνος ζωντανός είναι ανάμασα σε αναρίθμητα σημάδια νέκρας, που μαρτυρούν για τη χαμένη ζωή –ζωντανός μέσα σε μια περιοχή θανάτου. Σαν ζωντανός, εκφράζει τη θλίψη του για την απώλεια της ζωής, καλώντας την να επιστρέψει στην εγκαταλειμμένη κατοικία της και να πάρει τη θέση του φοβερού, αναίσθητου θανάτου. «Πως έμεινε έρημη η πόλη, που είχε άλλοτε τόσο πολύ λαό!; Σαν χήρα απέμεινε αυτή που ήταν ονομαστή στα έθνη για τον πληθυσμό της. Η αρχόντισσα των χωρών σκλαβώθηκε και πληρώνει φόρο»26.

Ο Προφήτης συμβολίζει τον νου του μοναχού που φωτίζεται από την αποκαλυμμένη θεία διδασκαλία. Η μεγάλη πόλη είναι σύνολος ο άνθρωπος, όπως πλάστηκε από τον Θεό. Οι κάτοικοι της πόλης είναι τα χαρακτηριστικά, οι ιδιότητες, της ψυχής και του σώματος. Εχθροί είναι οι δαίμονες, που ήταν ταπεινωμένοι μπροστά στον άνθρωπο πριν από την πτώση του, αλλά έγιναν αφέντες του μετά την πτώση του. Στην κατάσταση της πτώσεως βρίσκεται, όπως όλοι οι άνθρωποι, ο μοναχός. Αντικείμενο του θρήνου του είναι ολόκληρη η ανθρωπότητα, ανάμεσά της και ο ίδιος. Μόνος, όμως, θρηνεί ο μοναχός, γιατί αυτός μονάχα, φωτισμένος από τον λόγο του Θεού, βλέπει την πτώση της ανθρωπότητας. Οι άλλοι άνθρωποι δεν τη βλέπουν, γι αὐτό και δεν συμμετέχουν στον θρήνο ούτε τον κατανοούν. Θεωρούν, μάλιστα, πως ο μοναχός, που θρηνεί, έχει χάσει τα λογικά του.

Αλλά γιατί ο μοναχός θρηνεί για όλη την ανθρωπότητα; Επειδή συνδέεται μαζί της με συγγενική σχέση και την αγαπά. Θρηνεί, λοιπόν, για τον ξεπεσμό της κοινής ανθρωπίνης φύσεως. Θρηνεί, σαν τον Προφήτη, στα αναίσθητα χαλάσματα, ανάμεσα στις σκόρπιες πέτρες. Τα χαλάσματα και οι πέτρες συμβολίζουν την αναισθησία της ανθρωπότητας, που δεν συναισθάνεται τις πτώσεις της και δεν αντιλαμβάνεται ότι αυτές την οδηγούν στον αιώνιο θάνατο. Μόνος θρηνεί ο μοναχός, και τον θρήνο του τον κατανοεί μόνο ο Θεός. «Κλαίει και κλαίει όλη τη νύχτα», δηλαδή σ ὅλη τη διάρκεια της επίγειας ζωής, «και τα δάκρυά του αυλακώνουν τα μάγουλά του. Απ ὅλους όσοι τον αγάπησαν, κανείς δεν βρίσκεται να τον παρηγορήσει. Όλοι οι φίλοι του τον εγκατέλειψαν, έγιναν εχθροί του27.

Για να θρηνήσει κανείς θεάρεστα, πρέπει να απομακρυνθεί από τον κόσμο και τους ανθρώπους, να μείνει ολομόναχος ως προς τον νου και την καρδιά. Ο Μέγας Βαρσανούφιος είπε σ ἕναν μοναχό, που ήθελε να ζήσει ησυχαστικά, να κλειστεί στο κελί σαν σε τάφο, στην αγαπημένη αυτή κατοικία της θρηνητικής προσευχής: «Το να μην έχεις καμιά μεριμνά είναι εκείνο που σε κάνει να προσεγγίσεις την πόλη (δηλ. την ησυχία). Και το να μη σε λογαριάζουν οι άνθρωποι για τίποτα είναι εκείνο που σε κάνει να παραμένεις μέσα στην πόλη (δηλ. να ζεις πράγματι ησυχαστικά). Και το να πεθάνεις για άνθρωπο είναι εκείνο που σε κάνει κληρονόμο

της πόλης και των θησαυρών της, (πράγμα που δείχνει ότι απολαμβάνεις πια τους καρπούς της ησυχαστικής ζωής)»28.

Οι αιχμαλωτισμένοι από τους Βαβυλώνιους Ιουδαίοι συμβολίζουν τις εκούσιες θλίψεις, δηλαδή τις στερήσεις και τις σωματικές ασκήσεις, στις οποίες υποβάλλει τον εαυτό του ο μοναχός με σκοπό την πληρέστερη βίωση της μετάνοιας, καθώς και τις θλίψεις που παραχωρούνται από την πρόνοια του Θεού για την κάθαρση της ψυχής από την αμαρτία. Ο πνευματικός ηγέτης των ασκήσεων, ο θρήνος, στέλνει στους αιχμαλώτους μιαν επιστολή από τα χαλάσματα της Ιερουσαλήμ, όπου μένει άφωνος μέσα στη μοναξιά του. Με την επιστολή τους αναγγέλλει την απελευθέρωσή τους μετά την παρέλευση κάποιου χρόνου. Για τον πικρό θρήνο υπάρχει ο δικός του χρόνος· και για το ποτήρι των θλίψεων, εκούσιων και ακούσιων, υπάρχει το δικό του μέτρο. Αυτά καθορίζονται από τον Θεό, όπως λέει ο αββάς Ισαάκ ο Σύρος29. Πρωτύτερα, βέβαια, είχε πει ο προφήτης Δαβίδ: «Μας δίνεις ψωμί με δάκρυα ζυμωμένο και μας ποτίζεις από το γεμάτο δάκρυα ποτήρι του μέτρου Σου»30 «Τα δάκρυα που έχυσα μπροστά Σου», ως μέσο ψυχικού καθαρισμού μου, «τα δέχτηκες, όπως υποσχέθηκες»31, ως μέσο ελεήσεως και σωτηρίας μου. Υπήρξαν περιστάσεις που «τα δάκρυά μου έγιναν το ψωμί μου τη μέρα και τη νύχτα»32. Ήρθαν ύστερα άλλες μέρες. Τότε «ανάλογες με το πλήθος των θλίψεων της καρδιάς μου ήταν οι παρηγοριές Σου, που εύφραναν την ψυχή μου»33. «Όταν ο Κύριος μας έφερε από την αιχμαλωσία πίσω στη Σιών, αισθανθήκαμε μεγάλη παρηγοριά. Τότε το στόμα μας πλημμύρισε φωνές χαράς κι η γλώσσα μας διαλάλησε την αγαλλίασή μας»34. «Εσύ, λοιπόν, δούλε μου Ιακώβ» παραγγέλλει ο Θεός με το στόμα του προφήτη Του Ιερεμία στον εκλεκτό Του λαό, που με θεία παραχώρηση αιχμαλωτίστηκε από τους Βαβυλώνιους για τις αμαρτίες του, «εσύ, λοιπόν, δούλε μου Ιακώβ, μη φοβηθείς· εσύ, Ισραήλ, μη σκιαχτείς· γιατί, να, εγώ έρχομαι για να σε σώσω από τη μακρινή εξορία σου, για να φέρω τους απογόνους σου πίσω από την αιχμαλωσία τους. Θα επιστρέψει ο Ιακώβ και θα ησυχάσει και θα κοιμηθεί πια, χωρίς κανένας να τον ενοχλεί»35.

Οι θλίψεις και οι πόνοι της μετάνοιας κλείνουν μέσα τους τα σπέρματα της παρηγοριάς και της θεραπείας. Αυτό το μυστικό το αποκαλύπτει το πένθος στον μαθητή του. Όσοι μοναχοί καθαρίστηκαν από τις αμαρτίες τους, με το πένθος καθαρίστηκαν. Και όσοι έφτασαν στη χριστιανική τελειότητα, με τα δάκρυα έφτασαν. Η εργασία αυτή είχε ιδιαίτερα διαδοθεί ανάμεσα στους πολυάριθμους ησυχαστές της Κάτω Νιτρίας, στα Κελλία και σε άλλους ερημικούς τόπους. Η εργασία αυτή μετέβαλε τις στρατιές των μοναχών σε στρατιές αγγέλων.

Όταν ο ιδρυτής της Σκήτεως όσιος Μακάριος ο Μέγας, τον οποίο οι άλλοι ερημίτες αποκαλούσαν “πατέρα πατέρων”, έφτασε σε βαθιά γεράματα, οι μοναχοί

του όρους της Νιτρίας, το οποίο βρισκόταν πολύ κοντά στη Σκήτη, τον παρακάλεσαν να τους επισκεφθεί. Ο Όσιος πήγε. Πλήθος μοναχών, που ησύχαζαν εκεί, μαζεύτηκαν γύρω του και του ζητούσαν λόγια ωφέλιμα. Δάκρυσε ο Μακάριος και είπε: «Ας κλάψουμε, αδελφοί! Ας κατεβάσουν δάκρυα τα μάτια μας, πριν φύγουμε για εκεί όπου τα δάκρυά μας θα κατακάψουν τα σώματά μας!». Έκλαψαν όλοι, έπεσαν με τα πρόσωπα στη γη και είπαν: «Προσευχήσου, πάτερ, για μας!»36. Έχοντας το χάρισμα των δακρύων, ο άγιος διδάσκαλος των αρχαίων αγίων μοναχών τους έκανε μια σύντομη διδαχή για τα δάκρυα, συνοψίζοντας όλη τη διδασκαλία για τη μοναχική ζωή. Κι εκείνοι που τον άκουσαν, έχοντας παρόμοιο χάρισμα, το εκδήλωσαν, όταν αντιλήφθηκαν το νόημα και την ευρύτητα της διδαχής. Κάθε σχόλιο είναι περιττό.

Το χάρισμα των δακρύων, αυτή η επισκίαση της θείας χάριτος, τους περισσότερους αγωνιστές τους επισκέπτεται την ώρα της προσεκτικής προσευχής, όντας συνηθισμένος καρπός της. Σε άλλους έρχεται την ώρα της μελέτης. Και σε άλλους την ώρα κάποιας διακονίας. Έτσι, ο Όσιος Κύριλλος του Μπιελοζέρσκ (9 Ιουνίου) έκλαιγε καθώς διακονούσε στο μαγειρείο της Μονής Σιμωνώφ. Βλέποντας την υλική φωτιά θυμόταν την άυλη και άσβεστη φωτιά της αιωνίας κολάσεως κι έχυνε ποτάμι τα δάκρυα. Ο Όσιος, νομίζοντας ότι στην ησυχία η κατάνυξή του θα βάθαινε και τα δάκρυά του θα πλήθαιναν, θέλησε να απομονωθεί στο κελί του. Με παραχώρηση του Θεού, δημιουργήθηκαν προϋποθέσεις ευνοϊκές για την εκπλήρωση της επιθυμίας του. Αλλά τι έγινε τότε; Μόλις απομακρύνθηκε από τις αιτίες της κατανύξεως, στέρεψαν τα δάκρυα. Έτσι ο Κύριλλος παρακάλεσε τον ηγούμενο να τον ξαναστείλει στη φωτιά του μαγειρείου, όπου ξαναβρήκε την κατάνυξη.

Οι Άγιοι Πατέρες μας συμβουλεύουν να εμμένουμε στην εργασία εκείνη που μας φέρνει τα δάκρυα. Γιατί τα δάκρυα είναι πνευματικός καρπός της μοναχικής μας ασκήσεως. Οφείλουμε, λοιπόν, να αποκτήσουμε τον καρπό με τα μέσα εκείνα, με τα οποία στέργει ο Θεός να μας τον δώσει.

Ο αββάς Θεόδωρος του Ενάτου έλεγε ότι γνώριζε ένα μοναχό που ησύχαζε σε κελί και είχε ως εργόχειρο το πλέξιμο σχοινιών. Ο μοναχός αυτός, όταν καθόταν να πλέξει σχοινί και να επιδοθεί συνάμα στη νοερά προσευχή, ξεσπούσε σε δάκρυα. Τότε άφηνε το εργόχειρο και σηκωνόταν για ν ἀσχοληθεῖ μόνο με την προσευχή, αλλά αμέσως τα δάκρυα σταματούσαν. Ξανακαθόταν και έπιανε το σχοινί, συγκεντρώνοντας τους λογισμούς του, και τα δάκρυα ξανάρχονταν. Όμοια έρχονταν και όταν καθόταν να διαβάσει. Σταματούσαν, όμως, όταν σηκωνόταν να προσευχηθεί, για να ξανάρθουν μόλις έπιανε πάλι το βιβλίο. «Σωστά λένε οι Άγιοι Πατέρες», σχολίαζε ο αββάς Θεόδωρος, «ότι το πένθος είναι δάσκαλος. Αυτό

διδάσκει κάθε άνθρωπο ο,τι τον ωφελεί»37.

Κάποιος άλλος Γέροντας έλεγε ότι «κάθε άλλο αμάρτημα, που μπορεί να διαπράξει ένας άνθρωπος, βρίσκεται έξω από το σώμα του· όποιος, όμως, πορνεύει, βεβηλώνει το ίδιο του το σώμα»38, γιατί από το σώμα ξεχύνεται η ακαθαρσία που τον μολύνει. Έτσι και κάθε αρετή, που έχει ένας άνθρωπος, βρίσκεται έξω από το σώμα του· όποιος, όμως, καθημερινά θρήνει, καθαρίζει και το σώμα. Γιατί τα δάκρυα, κυλώντας από πάνω, απαλλάσουν το σώμα από την ακαθαρσία του39.

«Όποιος πραγματικά μετανοεί», λέει ο Όσιος Ιωάννης ο Σιναΐτης, «τη μέρα που δεν έκλαψε, τη θεωρεί χαμένη, έστω κι αν έπραξε στη διάρκειά της κάποια άλλα καλά»40. Όσο υψηλή ζωή κι αν ζούμε, αυτή είναι ψεύτικη και άκαρπη, αν δεν αποκτήσουμε καρδιά συντριμμένη. «Πρέπει, πρέπει οπωσδήποτε, για να το πω έτσι, όσοι μολύνθηκαν πάλι μετά το Βάπτισμα, να αφαιρέσουν την πίσσα από τα χέρια τους με την ακατάσβεστη φωτιά της καρδιάς τους και με το λάδι (της ευσπλαχνίας) του Θεού»41. «Δεν θα κατηγορηθούμε, αγαπητοί μου, δεν θα κατηγορηθούμε την ώρα του θανάτου μας, επειδή δεν κάναμε θαύματα η επειδή δεν θεολογήσαμε η επειδή δεν φτάσαμε στη θεία θεωρία. Οπωσδήποτε, όμως, θα δώσουμε λόγο στον Θεό, επειδή δεν πενθήσαμε αδιάλειπτα»42, δεν παραμείναμε, δηλαδή, στη διαρκή σωτήρια λύπη για τις αμαρτίες και την αμαρτωλότητά μας.

Αν και το πένθος πάντοτε, άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο, στεφανώνεται με τα δάκρυα, μερικοί αγωνιστές, όπως φαίνεται από τα παρηγορητικά λόγια που τους απευθύνουν οι Άγιοι Πατέρες, καταπονούνται με τον καιρό από το βάρος του πένθους, χωρίς να βρίσκουν δάκρυα ανακουφίσεως και αναψυχής. Ας μην ξεχνούν, όμως, ότι μετάνοια ουσιαστικά σημαίνει ταπείνωση και συντριβή του πνεύματός μας43, σημαίνει θρήνο του πνεύματος από ταπείνωση. Όταν το πνεύμα πενθεί, επειδή, λόγω ανεπάρκειας σωματικών δυνάμεων, δεν μπορεί να εκδηλώσει με σωματικές ασκήσεις και ενέργειες τη μετάνοια της ψυχής, τότε αυτό το πένθος αντικαθιστά όλες τις σωματικές ασκήσεις και ενέργειες, ανάμεσα σ αὐτές και τα δάκρυα44.

Τω Θεώ πρέπει κάθε δόξα τιμή και προσκύνηση,
τώρα και πάντοτε και στους αιώνες των αιώνων.
Αμήν!
1Ψαλμ. 83 : 6-8.

2Ψαλμ. 125 : 5-6.

3Πρβλ. Οσίου Ιωάννου του Σιναΐτου, ο.π., Z , 36· Οσίου Νείλου Σόρσκι, ο.π., Η .

4Ψαλμ. 118 : 136.

5Βλ. Ματθ. Ε :3.

6Βλ. Ματθ. Ε : 4.

7Οσιων Βαρσανουφίου και Ιωάννου, ο.π., σπε (285).

8Ο.Π., ΛΓ , 16.

9Βλ. Κριτ. 1 : 12-15.

10Πρβ. Οσίου Νείλου Σόρσκι, ο.π., Η

11Ο.π., Ζ :5.

12Ψαλμ. 101 : 5-10.

13Ψαλμ. 6 : 7.

14Οσιου Νείλου Σόρσκι, ο.π., Η .

15Οσιου Νείλου Σόρσκι, ο.π., Η · Αββά Ισαάκ του Σύρου, ο.π., ΟΓ , 66.

16Πρβλ. Οσίου Ιωάννου του Σιναΐτου, ο.π., Ζ , 60.

17Ψαλμ. 37 : 9.

18Βλ. ΚΗ , 6.

19Α Θεσ. Ε : 21.

20Αββα Ισαάκ του Σύρου, ο.π., ΝΗ 3.

21Πρβλ. Οσίου Νείλου Σόρσκι, ο.π., Η .

22Ματθ. Ε : 4.

23Ψαλμ. 114 : 6-8.

24Ψαλμ. 6 : 9-10.

25Θρ. Ιερ. 1 : 1.

26Θρ. Ιερ. 1 : 1.

27Πρβλ. Θρ. Ιερ. 1 : 2.

28Οσιων Βαρσανουφίου και Ιωάννου, ο.π., λη .

29Βλ. ο.π., Ε , 4· ΙΗ , 14-15· ΟΣΤ , Περί του παλαιού γέροντος, 5.

30Ψαλμ. 79 : 6.

31Ψαλμ. 55 : 9.

32Ψαλμ. 41 : 4.

33Ψαλμ. 93 : 19.

34Ψαλμ. 125 : 1-2.

35Ιερ. 26 : 27.

36Το Γεροντικόν, Αββάς Μακάριος ο Αιγύπτιος, απόφθεγμα λδ .

37Το Μέγα Γεροντικόν, τ. 1, κεφ. Γ , 53.

38Α Κορ. στ : 18.

39Το Μέγα Γεροντικόν, τ. 1, κεφ. Γ , 75.

40Κλιμαξ, Ε 15.

41Ο.π., ζ , 65.

42Ο.π., Ζ , 73.

43Βλ. Ψαλμ. 50 : 19.

44Πρβλ. Αββά Ισαάκ του Σύρου, ο.π., ΝΗ , 3 και 29.
Αγίου Ιγνατίου Μπριαντσανίνωφ
Από το βιβλίο: “ΑΣΚΗΤΙΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ” τομ. Α
Εκδόσεις: Ι. Μ. Παρακλήτου Ωρωπός Αττικής

Πηγή: tokandylaki.blogspot.gr